

УДК 336.71:005.52:330.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-3-17>

Савіна Н.Б.

доктор економічних наук, професор,
Національний університет водного господарства
та природокористування

Баланюк М.В.

аспірант,
Національний університет водного господарства
та природокористування

Savina Nataliya

National University of Water Management and Nature Management

Balanyuk Maksym

National University of Water Management and Nature Management

ФОРМУВАННЯ ЗАСАД РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УЧАСНИКІВ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

FORMATION OF THE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF PARTICIPANTS IN THE BANKING SECTOR OF THE NATIONAL ECONOMY

У статті проаналізовано фактори, які впливають на формування механізмів розвитку учасників банківського сектору національної економіки, які на відміну від існуючих, формуються на врахуванні вагових оцінок досліджуваних коефіцієнтів, отриманих із застосуванням експертного опитування, що дозволяє не розглядати фактори, що є не вагомим у розрізі проведеного аналізу, та враховуючи чинники, що надають значну вагу у забезпеченні розвитку учасників банківського сектору національної економіки. Визначено, що банківський сектор функціонує неефективно без досягнення скоординованості з компонентами соціально-економічної системи. Під його діяльністю, як основною складовою фінансової системи держави та нормальне здійснення ним своїх функцій під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

Ключові слова: засади розвитку, підприємства, банківських сектор, національна економіка, формування механізмів, розвиток.

В статье проанализированы факторы, влияющие на формирование механизмов развития участников банковского сектора национальной экономики, которые в отличие от существующих, формируются на учете весовых оценок исследуемых коэффициентов, полученных с применением экспертного опроса, позволяет не рассматривать факторы, является не весомым в разрезе проведенного анализа, и учитывая факторы, оказывающие значительный вес в обеспечении развития участников банковского сектора национальной экономики. Определено, что банковский сектор функционирует неэффективно без достижения скоординированности с компонентами

социально-экономической системы. Под его деятельностью, как основной составляющей финансовой системы государства и нормальное осуществление им своих функций под влиянием внешних и внутренних факторов.

Ключевые слова: основы развития, предприятия, банковских сектор, национальная экономика, формирование механизмов, развитие.

The article deals with the interaction of capital markets and mobility of financial resources, which promote an efficient allocation of funds among industries that stimulate the development of market relations and positively affect the well-being of people's lives. A major role in ensuring a high level of capital activity among the spheres of economy and enterprises is played by the banking sector, which shows the growth of promising sectors and stimulates the decline of non-promising ones. The paper analyzes the factors that influence the effectiveness of the mechanisms of development of participants in the banking sector of the national economy, which, unlike the known ones, are formed on the basis of weight estimates of the studied coefficients obtained with the use of an expert survey that does not allow consideration of factors that are not important in the context of the conducted analysis, and taking into account the factors that play a significant role in ensuring the development of participants in the banking sector of the national economy. The author determines that the banking sector does not function effectively without achieving co-ordination with the components of the socio-economic system. In this case, the economic efficiency of the functioning of the banking sector implies the effectiveness of its activities as the main component of the financial system of the state and the normal exercise of its functions under the influence of external and internal factors. It is also worth noting that without exploring the essence, purpose, components, methods and tools of the banking sector it is impossible to ensure the steady growth of the national economy. The global financial crisis has a negative impact on the Ukrainian banking system. Because of this, topical issues are the financial stability of the domestic banking sector in conditions of internal and external instability. It is impossible to solve this issue without studying the essence of the mechanisms of development of enterprises of the banking sector.

Key words: principles of development, enterprises, banking sector, national economy, formation of mechanisms, development.

Постановка проблеми. Досвід показує, що політика протекціонізму в більшості є виправданою, бо необґрунтована ізоляція держави від світової економічної системи, унеможливорює напрацювання засад функціонування ефективної національної економіки.

Визнано, що банківський сектор економіки надає їй стабільність бо здатний до саморегулювання темпів економічного зростання. Практика показує, що економічно розвинуті держави створили дієві механізми забезпечення економічного розвитку. Вони забезпечили сприятливі умови для розвитку підприємств банківського сектору. Тому зарубіжний досвід являє собою значний інтерес як для формування вітчизняних підприємств банківського сектору, так і для забезпечення безпеки національної економіки, загалом.

Сьогодні, як ніколи важливим є вивчення формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору, що пов'язано із необхідністю забезпечення стабільного розвитку банківської системи і сприяння подальшого нарощування національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою теорії механізмів розвитку підприємств банківського сектору займалися багато вчених. Серед науковців, які займалися проблемами формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору національної

економіки варто виділити таких науковців, як А. Вожжов [3], О. Вовчак [2], В. Марцин [6], С. Коваль [5], О. Павлишин [7], І. Плющ [8], М. Заюкова [4] та інші.

Мета статті. Полягає у визначення сутті та потреби у формуванні механізмів розвитку учасників банківського сектору для національної економіки в умовах ризик-орієнтованої економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ґрунтовного дослідження формування механізмів розвитку підприємництва у банківському секторі в Україні проведемо послідовний аналіз головних показників діяльності банків в Україні за період з 2013 по 2017 рр. Варто зауважити, що інформація за 2017 р. є неповною і тому буде наводитись за травень. Для початку зазначимо, що протягом досліджуваного періоду активи українських банків, виражені у національній грошовій одиниці скорочуються, але темпи цією динаміки уповільнюються. Так, протягом періоду з 2013 по 2016 рр. обсяги активів комерційних банків України зменшились на 48,4% або у абсолютному еквіваленті на 491,3 млрд. грн. Більш детально описана динаміка наведена на рис. 1.

Як бачимо з рис. 1, у травні 2017 р., активи комерційних банків України зросли на 3,6% або на 18,8 млрд. грн. Це дає змогу зробити припущення про те, що національна банківська сис-

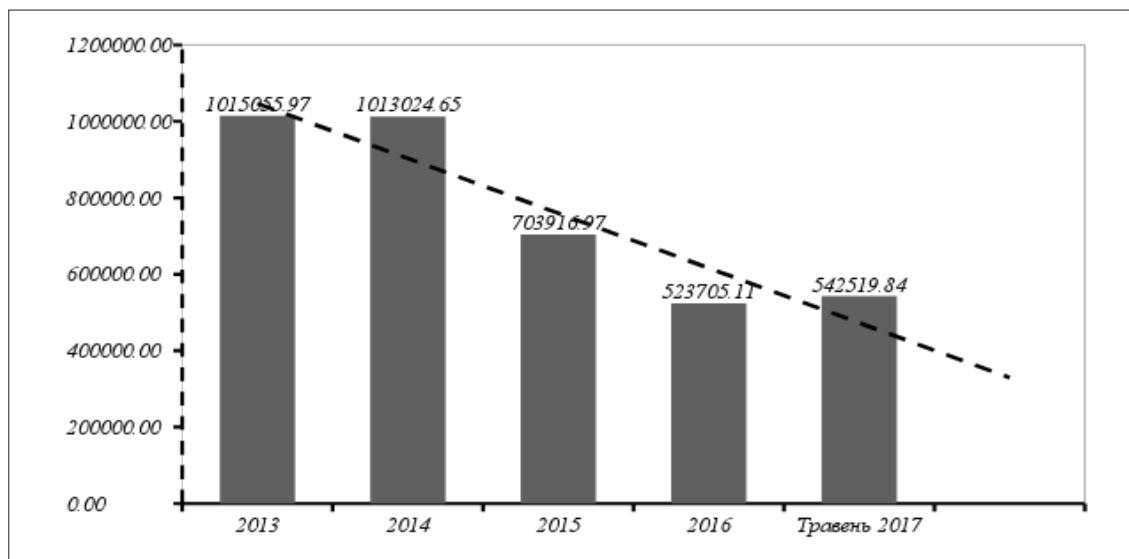

Рис. 1. Динаміка активів комерційних банків України за період з 2013 по травень 2017, млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

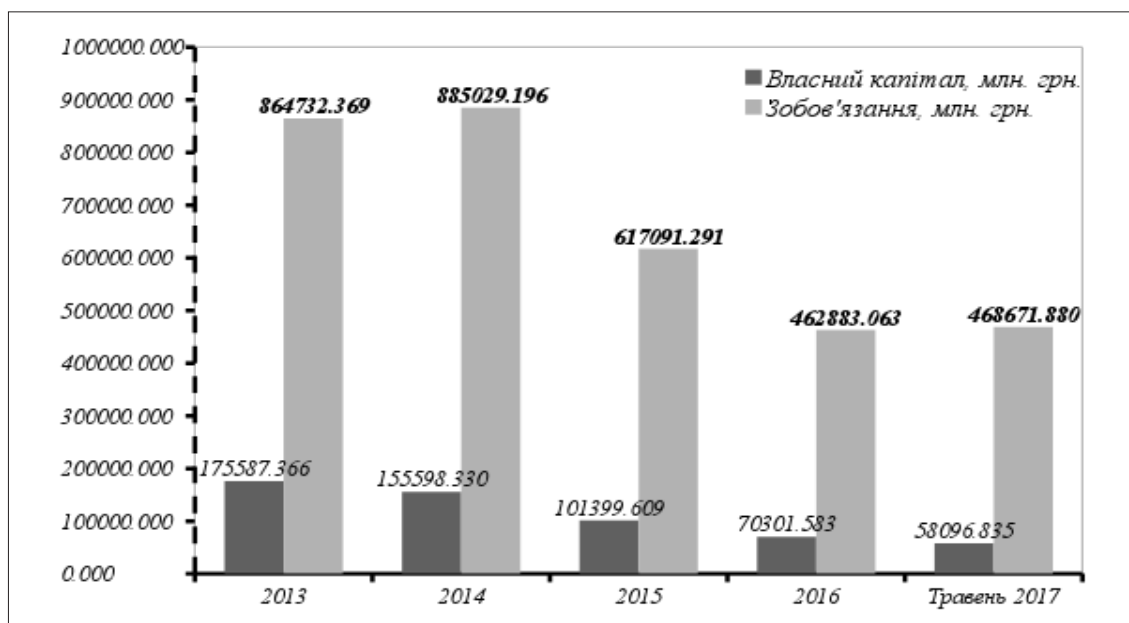

Рис. 2. Динаміка власного капіталу та зобов'язань комерційних банків України за період з 2013 по травень 2017 р., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

тема починає виходити із кризи. Переломні тенденції за підсумками першого півріччя 2017 р. доводять ситуація на ринку банківських послуг починає покращуватись. Причиною цього може виступати стабілізація та укріплення гривні, а також поживавлення підприємницької активності в Україні, що позитивно відобразилось на динаміці ВВП, яке на кінець 2016 р. зросло на 2,24 млрд. дол. США порівняно із 2015 р.

Зростання активів комерційних банків у травні 2017 р. відбулось головним чином за

рахунок збільшення зобов'язань. Так, значення цього показника за перше півріччя 2017 р. зросли на 1,25 % порівно із значенням на кін. 2016 р. Динаміка власного капіталу продовжує зменшуватись і станом на 2017 р. складає 58,09 млн. грн., що на 12,2 млн. грн. або на 17,3 % менше у порівнянні з кін. 2016 р. Динаміка власного капіталу та зобов'язань за період з 2013 по травень 2017 рр. наведена на рис. 2.

Як бачимо з рис. 2. частка зобов'язань у структурі активів комерційних банків є зна-

чно більшою за значення власного капіталу. У травні 2017 р. обсяг зобов'язань комерційних банків перевищує власний капітал більше ніж у 8 разів, в той час, як станом на кін. 2013 р. цей показник становив 4,9. Динаміка значення відношення зобов'язань до власного капіталу у сукупних активах комерційних банків України за період з 2013 по травень 2017 р. наведено на рис. 3.

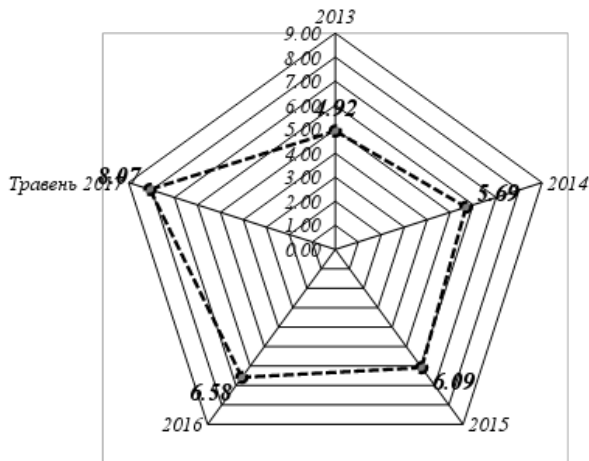

Рис. 3. Динаміка відношення зобов'язань до власного капіталу у структурі активів комерційних банків України за період з 2013 по травень 2017 рр., част. од.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

Як бачимо з рис. 3, протягом аналізованого періоду відношення зобов'язань до власного капіталу у активах комерційних банків зросло із 4,92 до 8,07, причому найбільше зростання відбулось саме у першому

півріччі 2017 р. Тому можна констатувати, що рівень надійності вітчизняних банків протягом період з 2013 по травень 2017 р. знизився. Для більш глибокого аналізу необхідним є дослідити яким чином, комерційні банки використали залучені боргові кошти. З цією метою дослідимо динаміку обсягів кредитів виданих фізичним і юридичним особам протягом аналізованого періоду (рис. 4).

Протягом останніх п'яти років (включно із 2017 р.) обсяги кредитів, виданих юридичним і фізичним особам скорочуються. У травні 2017 р. обсяг кредитів виданих фізичним особам становив 96,5 млрд. грн., в той час як у 2013 р. цей показник дорівнює 144,6 млрд. грн., у відносному еквіваленті зменшення обсягів кредитування фізичних осіб становило 33,28 %. Негативні тенденції також спостерігаються для ринку кредитів юридичних осіб. За період з 2013 по травень 2017 р. обсяг кредитів, виданих юридичним особам зменшився на 220,8 млрд. грн. або на 37,94 %.

На основі рис. 4, можна підсумувати, що обсяг кредитування юридичних осіб значно перевищує обсяг кредитів виданих юридичним особам. На основі цієї тенденції можна зробити висновок про те, що кредитування відіграє вагомий роль у забезпеченні розвитку бізнесу в Україні. Крім цього можна зауважити, що у травні 2017 р. відбувається зростання обсягу виданих кредитів як фізичним так і юридичним особам. Це свідчить про те, що додатково залучені кошти у травні 2017 р. були використані для покриття дефіциту капіталу на фінансовому ринку України, а також про те, що підприємницька активність за перше півріччя 2017 р.

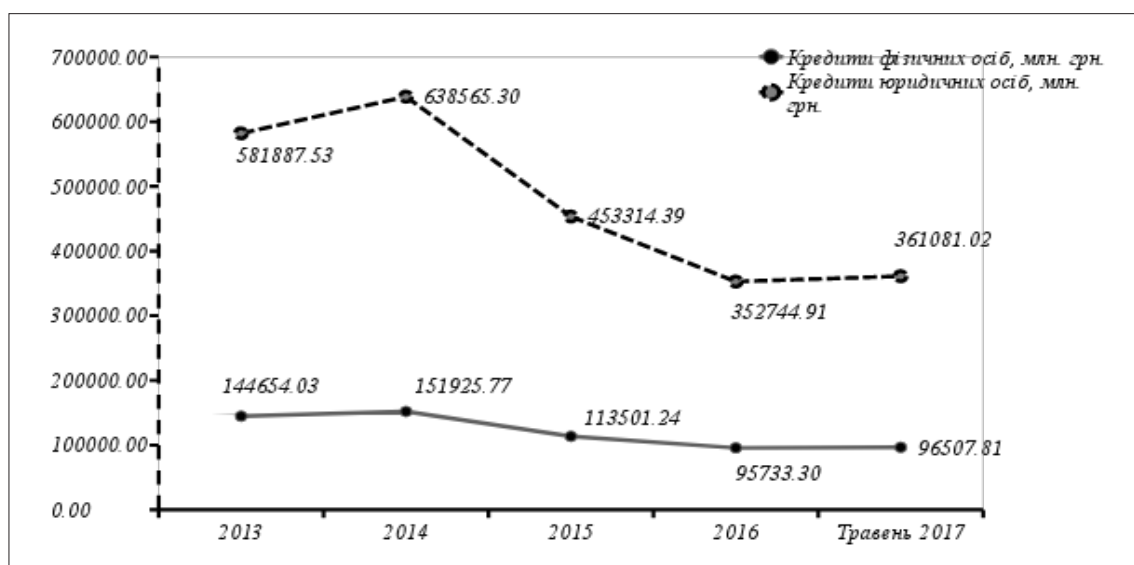

Рис. 4. Динаміка обсягів кредитів фізичних і юридичних осіб за період з 2013 по травень 2017 р., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

демонструє тенденцію на зростання. З метою визначення напрямків використання додаткового залучених коштів комерційними банками протягом досліджуваного періоду з 2013 по травень 2017 р., на рис. 5 приведено порівняльну динаміку абсолютної зміни загального обсягу кредитів виданих комерційними банками України та абсолютної зміни загального обсягу зобов'язань за період з 2014 по травень 2017 р.

Як бачимо з рис. 5, динаміка абсолютної зміни обсягу зобов'язань та загального обсягу кредитів є корельованою протягом періоду з 2014 по травень 2017 р., що свідчить про те, що значна частка додаткового залучених коштів була спрямована на видачу кредитів юридичним і фізичним особам, які за останнє півріччя 2017 р. зросли (див. рис. 4). Вагомим фактором успішності підприємництва у банківському секторі відіграє ситуації на ринку депозитів. Це пов'язано з тим, що залучення коштів дозволяє розширювати обсяги кредитування та збільшувати фінансовий результат. Тому аналіз динаміки обсягів кредитування не являється повним, якщо опустити дослідження динаміки обсягу депозитів. З цією метою на рис. 6 приведено обсяги депозитів, залучених від юридичних та фізичних осіб комерційними банками України за період з 2013 по травень 2017 р.

На основі детального аналізу рис. 6, підсумуємо, що динаміка депозитів протягом досліджуваного періоду є спадаючою, проте у 2016 р. та у травні 2017 р. темпи відтоку депозитів із банків України уповільнюються. Більше того у травні 2017 р. спостерігається зрос-

тання обсягу депозитів одержаних вітчизняними комерційними банками від юридичних та фізичних осіб. Хоча протягом досліджуваного періоду загальний обсяг депозитів скоротився на 152,2 млрд. грн. або на 27,2%, у травні 2017 порівняно із кінцем 2016 р. спостерігається зростання цього показника на 15,7 млрд. грн. або на 4,01%. Це дає підстави вважати уповільнення відтоку депозитів із банківської системи України та наявність перших «симптомів» її відновлення. Головними причинами зростання обсягу депозитів можна вважати стабілізацію гривні, високі ставки (16-20% річних) та націоналізацію ПриватБанку, що призвело до зростання частки державних банків на ринку банківських послуг до 57%, що підсилило довіру населення до національної банківської системи. Варто зазначити, що якщо юридичні особи беруть значно більше кредитів ніж фізичні особи, то на противагу цьому результату, вітчизняні комерційні банки залучають значно більше депозитів від фізичних осіб, а не від юридичних. Це зумовлено тим, що юридичні особи схильні використовувати вільні кошти для інвестицій у бізнес, а не для збережень на депонованих рахунках у банках.

З метою деталізації отриманих результатів необхідним є дослідження різниці між депозитами та кредитами, оскільки джерелом кредитів часто виступають саме кошти, отримані як депозити. Для цього на рис. 7. приведено динаміку різниці між загальними значеннями обсягів кредитів та депозитів за період з 2013 по травень 2017 р.

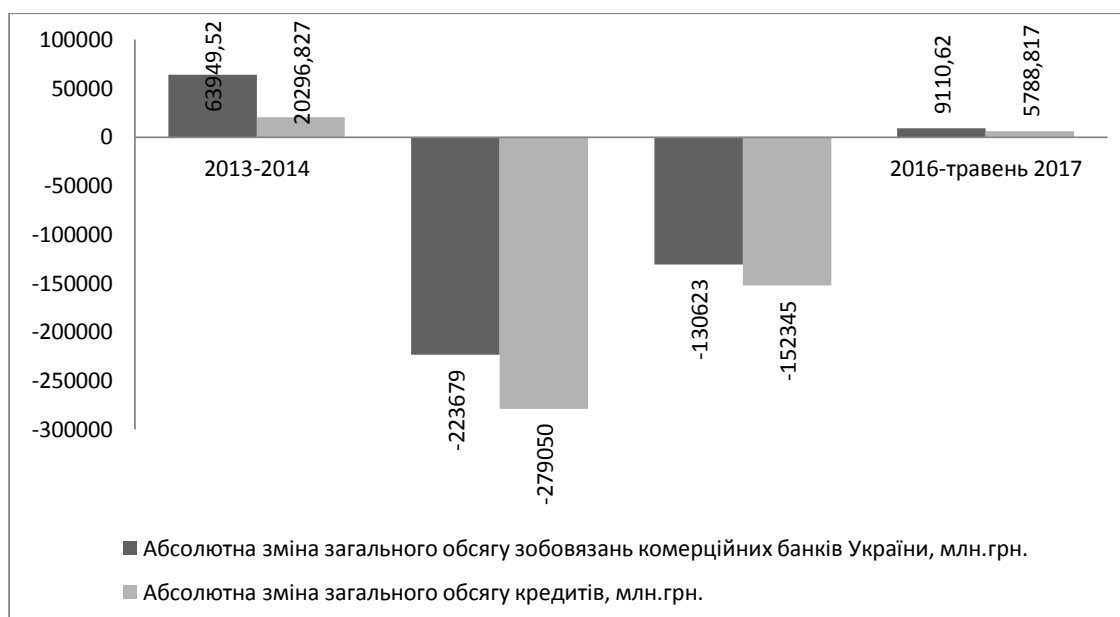

Рис. 5. Порівняльна динаміка абсолютної зміни загального обсягу кредитів та зобов'язань за період з 2013 по травень 2017 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

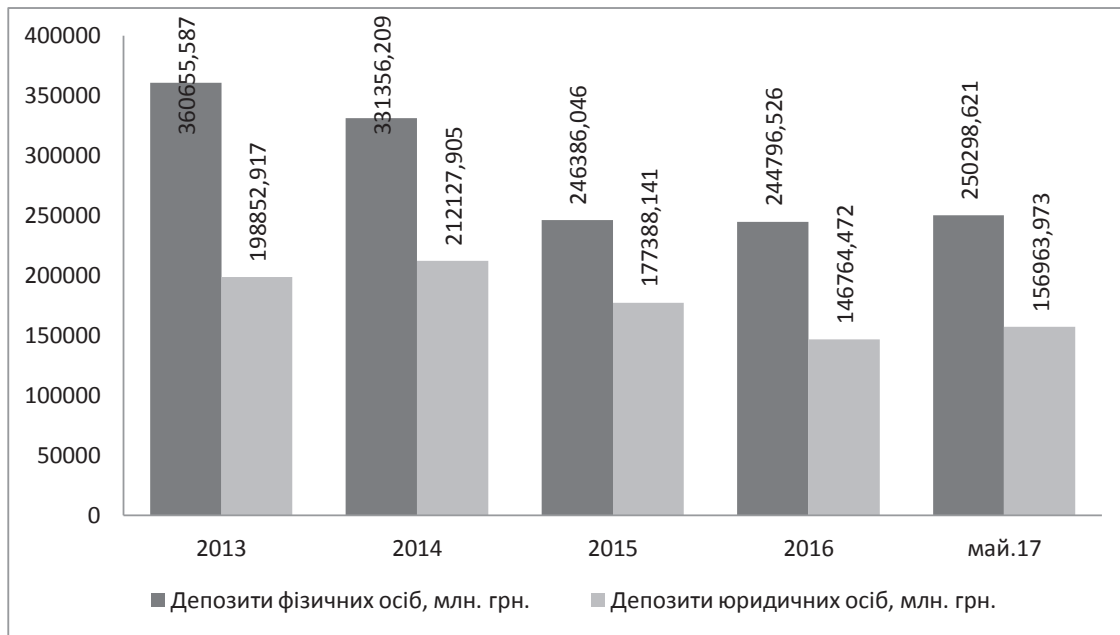

Рис. 6. Динаміка депозитів залучених комерційними банками України за період з 2013 по травень 2017 р., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

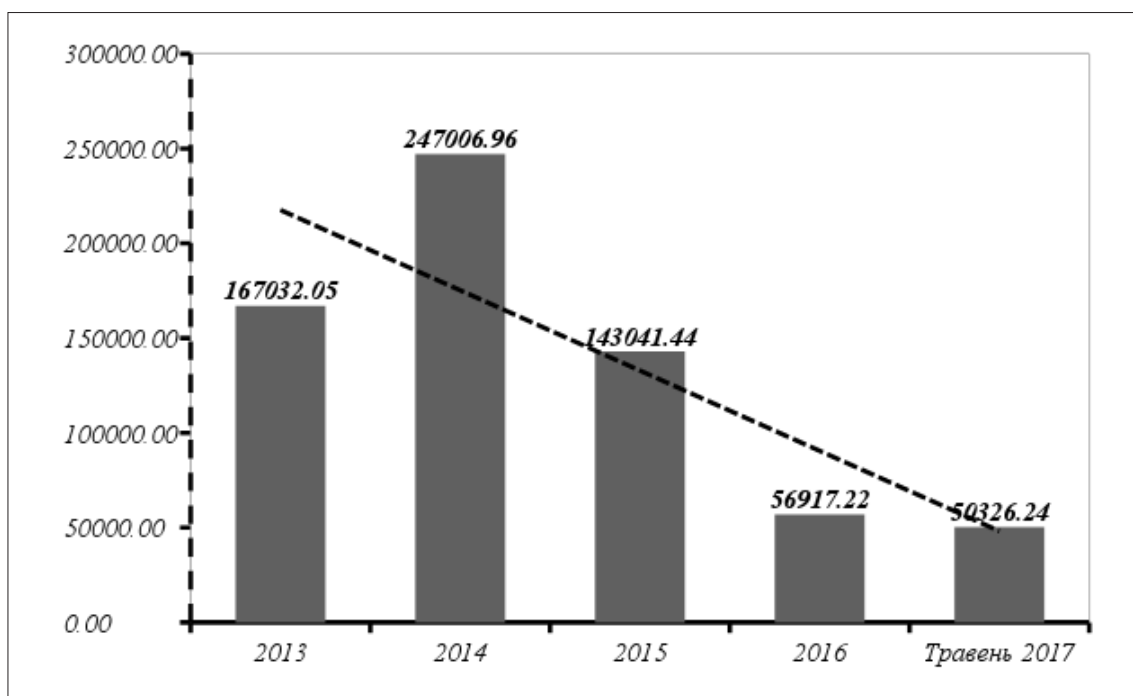

Рис. 7. Динаміка різниці між загальним обсягом кредитів та депозитів за період з 2013 по травень 2017 р., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

На основі динаміки різниці між кредитами і депозитами за період з 2013 по травень 2017 р. можна підсумувати, що помітний тренд на скорочення цього показника, що дає підстави припускати, про збільшення частки депонованих коштів у кредитному портфелі банків.

Таким чином, на основі детального аналізу загальних показників діяльності комерційних банків в Україні за період з 2013 по травень 2017 р., можна відзначити, що банківська сфера в цілому переживає складні часи, оскільки сукупний фінансовий результат за досліджу-

ваний період зберігає негативні значення, кількість банків продовжує скорочуватись, причому темпи цього процесу вимірюються в середньому одним банком за місяць. Найбільш активними регіонами у сфері банківської діяльності є Київ, Харків, Дніпропетровськ Львів, останні протягом аналізованого періоду втратили своє значення. Київ залишається єдиним містом де кількість банків вимірюється десятками, а не одиницями. Варто зауважити, що враховуючи особливості ведення бізнесу на території України, описана тенденція є болючою для національної економіки проте вона може служити початком її відновлення, оскільки більшість банків створюються з метою короткотермінового накопичення капіталу та швидкого розміщення наявних фінансових ресурсів. Можливо на зміну закритим установам прийде нова генерація українських банків, які активно інвестують у інновації та позиціону-

ють себе як надійні інститути із закордонними інвестиціями. Стабілізація національної грошової одиниці та уповільнення темпів інфляції сприяють цьому.

Висновки з проведеного дослідження. Основним висновком, який варто зробити за підсумками аналізу є те, що частка державних підприємств у досліджуваному сегменті економіки зросла до 57%. Це буде мати негативні наслідки для економіки. Проте це дозволить відновити довіру населення до банківської системи, що призведе до збільшення обсягу депозитів протягом першого півріччя 2017 р. та зростання величини виданих кредитів. Такі тенденції є притаманні, як для фізичних, так і для юридичних осіб. Загалом незважаючи на загальні багаторічні тренди скорочення активності у банківському сегменті, протягом 2017 р. помітні перші «симптоми» відновлення галузі, що є позитивним явищем для національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Асоціація банків України. URL: <http://aub.org.ua> (дата звернення: 18.04.2019).
2. Вовчак О.Д., Рушишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа : підручник. Київ : Знання, 2008. 564 с.
3. Вожжов А.П. Природа і механізм трансформації банківських ресурсів: автореф. дис....д-ра. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; Укр. акад. банк, справи Нац. банку України. Суми, 2007. 41 с.
4. Заюкова М.С. Теорія фінансової стійкості учасників. *Банки и биржи* / М. Герчикова. Москва, ЮНИТИ, 1997.
5. Коваль С. Теоретичні основи механізму формування власного капіталу банку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2009. № 1. С. 106–116.
6. Марцин В.С. Проблеми і шляхи підвищення капіталізації банківських установ в управлінні капіталом банку. *Фінанси України* : монографія. Київ, 2007. С. 77–88.
7. Павлишин О.П. Козоріз М.А., Хмельярчук М.І. Механізм стимулюючого впливу кредиту на розвиток економіки регіону : монографія. Київ, 2007. 159 с.
8. Плющ І.С. Місцеве самоврядування та економіка (до проблеми ефективності законодавчих механізмів). *Вісник Економіка АПК*. 2002. № 1. С. 3–9.
9. Світовий банк. URL: <http://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk>. (дата звернення: 15.04.2019).
10. Спеціалізоване електронне видання «StakeHolder». URL: <http://www.stakeholder.com.ua/banki/statistika-diyuchix-bankiv.html> (дата звернення: 23.04.2019).

References:

1. Asotsiatsiia bankiv Ukrainy [Association of Ukrainian Banks]. URL: <http://aub.org.ua> (accessed 18 April 2019) (in Ukrainian).
2. Vovchak O.D., Rushchyshyn N.M., Andreikiv T.Ia. (2008). Kredyt i bankivska sprava : pidruchnyk [Credit & Banking: Textbook]. Kyiv : Znannia. (in Ukrainian)
3. Vozhzhov A.P. (2007). Pryroda i mekhanizm transformatsii bankivskykh resursiv [Nature and mechanism of transformation of bank resources]: avtoref. dys....d-ra. ekon. nauk: spets. 08.00.08 «Hroshi, finansy i kredyt»; Ukr. akad. bank, spravy Nats. banku Ukrainy. Sumy. (in Ukrainian)
4. Zaiukova M.S. (1997). Teoriia finansovoi stiiokosti uchastnykiv [The theory of financial stability of participants]. Banki i birzhi / M. Herchykova. Moskva, YuNYTY. (in Russian)
5. Koval S. (2009). Teoretychni osnovy mekhanizmu formuvannia vlasnoho kapitalu banku [Theoretical foundations of the mechanism of formation of the bank's own capital]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, 1, 106–116. (in Ukrainian)
6. Martsyn V.S. (2007). Problemy i shliakhy pidvyshchennia kapitalizatsii bankivskykh ustanov v upravlinni kapitalom banku [Problems and ways to increase the capitalization of banking institutions in the management of the bank's capital]. *Finansy Ukrainy* : monohrafiia. Kyiv. (in Ukrainian)

7. Pavlyshyn O.P., Kozoriz M.A., Khmeliarchuk M.I. (2007). Mekhanizm stymuliuiuchoho vplyvu kredytu na rozvytok ekonomiky rehionu : monohrafiia [The mechanism of stimulating the impact of a loan on the development of the region's economy: a monograph]. Kyiv. (in Ukrainian)
8. Pliushch I.S. (2002). Mistseve samovriaduvannia ta ekonomika (do problemy efektyvnosti zakonodavchikh mekhanizmv) [Local government and the economy (to the problem of the effectiveness of legislative mechanisms)]. *Visnyk Ekonomika APK*, 1, 3–9. (in Ukrainian)
9. Svitovyi bank [orld Bank]. URL: <http://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk>. (accessed 15 April 2019) (in Ukrainian).
10. Spetsializovane elektronne vydannia «StakeHolder» [Specialized electronic publication "StakeHolder"]. URL: <http://www.stakeholder.com.ua/banki/statistika-diyuchix-bankiv.html> (accessed 23 April 2019) (in Ukrainian).